

Fiiller — Deneme

KPSS AI Coach · 09.09.2026 · 6 soru

Türkçede iki ünlü yan yana gelemez; bu nedenle bazı ek birleşmelerinde araya bir harf girer. Bu harfin görevi yalnızca ünlüleri birbirinden ayırmak değildir; ----. Örneğin "-ıyor" eki getirildiğinde kimi sözcüklerin kök ünlüsü daralır ve bu daralmanın tek sorumlusu araya giren sestir.

1. Bu parçada boş bırakılan yere düşüncenin akışına göre aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?

- A) kimi durumlarda sözcüğün kök ünlüsünü değiştirme işlevi de üstlenir
- B) ünlü uyumunun bozulmasını engelleyerek sözcük yapısını korur
- C) yalnızca isim soylu sözcüklerde değil fiillerde de görülür
- D) sözcüğün anlamını değil yalnızca sesletimini etkiler
- E) Türkçenin tarihsel gelişimi içinde sonradan dile girmiş bir unsurdur

Türkçede bir ek ünlüyle başlıyorsa ve bu ekin getirildiği sözcük de ünlüyle bitiyorsa iki ünlü doğrudan birleşemez. Bu durumu önlemek için araya bir ses girer; dil bilgisinde bu sese kaynaştırma harfi adı verilir. Kaynaştırma harfleri arasında en sık karşılaşılan 'y' sesidir. Bu sesin yalnızca birleştirici bir köprü olmadığı, aynı zamanda yanındaki ünlüyü daralttığı da bilinmektedir. Nitekim "-ıyor" ekindeki 'y', kimi fiil köklerindeki geniş ünlünün daralmasına doğrudan neden olur.

2. Bu parçada kaynaştırma harfiyle ilgili aşağıdakilerden hangisine değinilmemiştir?

- A) Kaynaştırma harfinin hangi ses ortamında kullanıldığına
- B) "y" sesinin kaynaştırma harfleri içindeki kullanım sıklığına
- C) "y" sesinin ünlü daralması üzerindeki etkisine
- D) Kaynaştırma harfinin hangi dil ailesine özgü olduğuna
- E) "-ıyor" ekinin kaynaştırma harfi içerdiğine

Fiillerde ses olaylarını incelerken, ek ile kök arasındaki ilişki kadar ekin başındaki sesin etkisi de dikkate alınmalıdır. “Oyuyor” ve “söylüyor” örneklerinde, ünlüyle başlayan ekten önce kullanılan unsurun daralmayı başlattığı görülür. Bu unsur, yalnızca sözcüklerin yazımında görülen bir ayrıntı değil, ses değişimini açıklayan temel etkindir. Bu nedenle örnekler değerlendirilirken görev ile biçim birbirinden ayrılmamalıdır.

3. Bu parçaya göre aşağıdakilerden hangisine ulaşılabilir?

- A) Ses değişiminin oluşmasında görev üstlenen unsur, daralmayı başlatır.
- B) Ses değişiminin oluşması, yalnızca fiil köklerinin anlamına bağlıdır.
- C) Ünlüyle başlayan ekler, bütün fiillerde aynı ses olayını oluşturur.
- D) Yazımda görülen her yardımcı ses, fiillerde mutlaka daralmaya yol açar.
- E) Fiillerdeki ses olayları, eklerin görevinden bağımsız olarak açıklanabilir.

4. “Bir fiilde ünlü daralması görülüyorsa bu değişimin ortaya çıkmasında, fiile eklenen unsurun başındaki kaynaştırma sesinin etkisi vardır.” cümlesinden kesin olarak çıkarılabilecek yargı aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Ünlü daralmasının oluşumunda belirli bir kaynaştırma sesi etkilidir.
- B) Ünlü daralması görülen her fiilde aynı ek kullanılmıştır.
- C) Fiillerdeki bütün ses değişiklikleri kaynaştırma sesinden kaynaklanır.
- D) Kaynaştırma sesi bulunmayan fiillerde hiçbir ses olayı gerçekleşmez.
- E) Ünlü daralması yalnızca fiil kökünün anlamı değiştirilerek oluşturulur.

“Arıyor” ve “bekliyor” biçimleri incelenirken öğrencilerden biri, daralmanın yalnızca fiilin kökünde gerçekleşen bir değişme olduğunu ileri sürmüştür. Oysa bu örneklerde eklenme sırasında kullanılan yardımcı sesin işlevi göz ardı edilirse açıklama eksik kalır. Ses olaylarını doğru değerlendirmek için ortaya çıkan değişme ile bu değişmeyi doğuran unsur birlikte ele alınmalıdır. Böylece biçim bilgisi ile ses bilgisi arasındaki bağlantı daha açık görülür.

5. Bu parçadan aşağıdakilerden hangisi çıkarılamaz?

- A) Daralmayı açıklarken yardımcı sesin işlevi de dikkate alınmalıdır.
- B) Ses olaylarını açıklamak için oluşan değişme ile nedeni birlikte incelenmelidir.
- C) Daralma, yalnızca fiil kökünde gerçekleşen bir değişme olarak açıklanmalıdır.
- D) Biçim bilgisi ile ses bilgisi arasında bağlantı kurulabilir.
- E) Eklenme sırasında kullanılan unsur, ses olayının açıklanmasına katkı sağlayabilir.

6. “Fiile eklenen unsurun başında bulunan ses, bazı örneklerde ünlü daralmasını ortaya çıkaran etkidir.” cümlesinin anlamca en yakın karşılığı aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Fiile eklenen unsurun başındaki belirli ses, bazı durumlarda daralmaya neden olur.
- B) Fiile eklenen her unsur, bütün durumlarda ünlü daralmasına neden olur.
- C) Fiil köklerinde bulunan sesler, eklerden bağımsız olarak daralmayı oluşturur.
- D) Ünlü daralması, fiile eklenen unsurların tamamında zorunlu olarak görülür.
- E) Fiile eklenen unsurun başındaki ses, bütün ses olaylarının tek nedenidir.

Cevap Anahtarı

1. A

2. D

3. A

4. A

5. C

6. A

Çözümler

1. Boşluk parçanın ortasındadır; öncesinde 'yalnızca ... değildir' karşıtlık kalıbı kurulmuş, sonrasında ise '-ıyor' ekiyle ünlünün daraldığı ve bunun 'araya giren ses'ten kaynaklandığı söylenmiştir. Dolayısıyla boşluğa, bu daralma işlevini karşılayan A şıkkı gelmelidir. B şıkkı ünlü uyumunu korumaktan söz eder, ancak sonraki cümle bozulmadan değil daralma işlevinden bahseder; bağ kurulamaz. D şıkkı anlamı değil sesletimi etkilediğini söyler, bu da ünlü daralmasıyla çelişir.
2. Parçada şu bilgilere değinilmiştir: ünlü çatışmasını önleme işlevi (A), 'y'nin en sık kullanılan kaynaştırma harfi olduğu (B), 'y'nin ünlü daralmasına neden olduğu (C) ve '-ıyor' ekinde 'y' bulunduğu (E). Kaynaştırma harfinin hangi dil ailesine özgü olduğu ise parçada hiç geçmemektedir; dolayısıyla D doğrudur. En güçlü çeldirici E'dir; '-ıyor' eki parçada açıkça geçtiği için öğrenci bu şıkkı 'değiniilmemiş' sanabilir, ancak son cümlede açıkça yer almaktadır.
3. Parçada, ek ile kök arasındaki ilişkinin yanı sıra ek öncesindeki unsurun ses değişimindeki işlevi vurgulanmaktadır. Bu nedenle daralmayı başlatan unsurun süreçte görev aldığı sonucu çıkarılır. B, C, D ve E parçadaki sınırlı açıklamayı genelleştirerek yanlış sonuca ulaşmaktadır; özellikle D, her yardımcı sesin aynı sonucu doğurduğunu ileri sürmektedir.
4. Cümle, ünlü daralmasının ortaya çıkışında belirli bir kaynaştırma sesinin etkili olduğunu kesin biçimde bildirir. A seçeneği bu yargıyı anlamını değiştirmeden karşılar. B, C ve D cümledeki sınırlı bilgiyi bütüne yaymakta; E ise daralmanın nedenini cümlede bulunmayan bir etkene bağlamaktadır.
5. Parça, daralmanın yalnızca fiil kökünde meydana geldiği görüşünü açıkça yetersiz bulmaktadır. Bu nedenle C seçeneği parçadan çıkarılamaz. A, B, D ve E ise yardımcı sesin işlevini, neden-sonuç ilişkisini ve iki dil bilgisi alanı arasındaki bağlantıyı parçada verilen bilgilerle uyumlu biçimde ifade etmektedir.
6. Verilen cümlede iki sınırlama vardır: Daralmaya neden olan ses, eklenen unsurun başında bulunur ve bu durum bazı örneklerle sınırlıdır. A seçeneği hem bu konumu hem de olasılık bildiren kapsamı korur. B ve D, bazı durumları bütün durumlara dönüştürür; C nedeni köke taşır, E ise tek bir sesin bütün ses olaylarını açıkladığını ileri sürer.